

Burgerschap, 16 miljoen mensen

Methodeanalyse op inhoudelijke en didactische aspecten van burgerschapsvorming

DEEL I. ALGEMENE GEGEVENS

Titel Burgerschap, 16 miljoen mensen
Uitgever KlasseTV
Jaar van uitgave 2012
Korte omschrijving Het lesmateriaal van <i>Burgerschap, 16 miljoen mensen</i> bestaat uit online thematisch materiaal voor leerlingen in de groepen 6 t/m 8 van het basisonderwijs. Het lespakket is met name gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen en bestaat uit zes eenheden met elk een eigen onderwerp. Iedere eenheid bevat een clip, een handleiding voor een klassengesprek, een opdracht ondersteund met een werkblad, een handleiding en een webquest. Voor het gebruik van het lespakket is een abonnement op KlasseTV vereist.
Geanalyseerde onderdelen De gebruikswijzer, algemene handleiding, lesbrieven en werkbladen, video's, webquests en KlasseTV Cliptips.
Uitgangspunten en doelstellingen van de methode Het lespakket is met name gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen en sluit aan bij de kerndoelen 34, 35, 36, 37, 38 en 39 die vallen onder het deel "Oriëntatie op jezelf en de wereld". Het pakket bestaat uit zes eenheden met elk een eigen onderwerp. Iedere eenheid bevat een clip en een webquest. De clip bestaat uit drie fragmenten waarin een dilemma of probleemsituatie wordt geschetst en dient als impuls voor een klassengesprek. De webquest is bedoeld om leerlingen zelfstandig te laten werken. De zes eenheden (onderwerpen) zijn: <ol style="list-style-type: none">1. Beslissen over stemmen, parlementaire democratie2. Wetten over gezamenlijke afspraken, politie, rechters en straf3. Werken over doelen bereiken, geld verdienen, belasting4. Verschillen over culturele verschillen, individuele vrijheid5. Vrijheid van meningsuiting over een grondrecht en de omgang ermee6. Vrije tijd over wat jij wilt: vrijwilligerswerk, sporten of rondhangen Alle eenheden zijn opgebouwd uit steeds dezelfde onderdelen: 1. Videofilm (tien minuten); 2. Gespreksvragen; 3. Opdracht; 4. Webquest. In de lespraktijk kan het beste eerst de videofilm bekeken worden en direct daarna kan het klassengesprek gevoerd worden. De opdracht bestaat uit een werkblad voor de leerlingen en een handleiding voor de leerkracht. In de webquest krijgen leerlingen een opdracht waarvoor ze informatie moeten halen van websites die ze aangereikt krijgen. De webquest kan leerkracht onafhankelijk worden uitgevoerd.
Korte beschrijving van visie op burgerschapsvorming indien aangegeven in de methode "De behoefte aan meer aandacht voor actief burgerschap en sociale integratie is het eerst in de politiek gevoeld. Ook het onderwijs zou een bijdrage daaraan moeten leveren. In 2005 is dat opgenomen in een nieuw artikel in de Wet op het Primair Onderwijs. Daarin is actief burgerschap en sociale integratie als een verplicht aandachtsgebied wettelijk vastgesteld. Maar het onderwijs doet al veel aan burgerschap en integratie, ook voordat die wet bestond. In vakken als geschiedenis en staatsinrichting, geestelijke stromingen en sociaal-emotionele ontwikkeling wordt al het nodige gedaan om kennis bij te brengen over onze samenleving en de sociale houding van kinderen te stimuleren. Ook door de ontwikkeling van een pedagogisch klimaat wordt al een belangrijke bijdrage geleverd. Al die aspecten waardoor scholen al bezig zijn met burgerschap en integratie hoeven niet anders aangepakt te worden. In het project wordt niet overgedaan wat de meeste scholen al goed doen. Er worden onderwerpen in behandeld die op de meeste scholen niet op die manier aan de orde komen." De methode besteedt aandacht aan de drie kernconcepten (democratie, participatie en identiteit) van actief burgerschap en sociale integratie.

DEEL II: INHOUDELIJKE ASPECTEN

Democratie

Democratische rechtstaat
Uit de analyse komt naar voren dat er aandacht is voor de <i>parlementaire democratie</i> . Dit blijkt uit de handleiding bij onderwerp 1, Beslissen, met de kopjes Gesprek en Politiek: "In Nederland kunnen volwassenen stemmen. Ze kiezen dan mensen van partijen met wie ze het eens zijn. Die mensen nemen dan beslissingen, in de Tweede Kamer en de regering, namens hen. Wat vind je goed aan deze vorm van beslissen? Wat vind je minder goed aan deze vorm van beslissen?" Er is echter geen aandacht voor de 'scheiding tussen kerk en staat'.
Democratische basiswaarden
Na analyse blijkt er aandacht te zijn voor onze democratische basiswaarden , waaronder gelijkwaardigheid en vrijheid van meningsuiting. Bij <i>gelijkwaardigheid</i> wordt er aandacht besteed aan Artikel 1 van de Grondwet. Hoewel Artikel 1 niet letterlijk genoemd wordt, is er veel aandacht voor elementen die in dit artikel genoemd worden. Dit blijkt onder andere uit het volgende citaat in Onderwerp 5, Vrijheid van meningsuiting, Gesprek: "Het is de bedoeling dat kinderen zich realiseren dat vrijheid van meningsuiting een waardevol recht is." Ook is er veel aandacht voor het verbod op discriminatie en antisemitisme. Uit de analyse komt naar voren dat er veel aandacht is <i>vrijheid van meningsuiting</i> . Zie het volgende citaat in Onderwerp 5: Vrijheid van meningsuiting: "In Nederland mag je zeggen wat je vindt. Ook al is niet iedereen het met je eens. En zelfs als sommige mensen zich beledigd voelen door wat je zegt. Dat is niet in alle landen zo."
Rechten en plichten
Ten aanzien van rechten en plichten , waaronder <i>wetten en verklaringen</i> vallen, blijkt dat het onderwerp 'wetten' aan de orde komt. Maar er is geen aandacht voor de 'Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens' en 'de Rechten van het Kind' (alleen genoemd als term).

Participatie

Verantwoordelijkheid
Voor verantwoordelijkheid en dan specifiek <i>solidariteit</i> ('opkomen voor (on)gelijkheid' en 'voor (on)rechtvaardigheid') is er aandacht. Binnen onderwerp 3 'Werken, Potjes' komt het betalen van belasting voor zaken die voor iedereen van belang zijn aan bod.
Communicatie
Rondom <i>vormen van communicatie</i> zoals 'verbale- en non-verbale communicatie' en 'verschillende vormen van communiceren' is er aandacht. Geen aandacht is er voor 'positieve- en negatieve communicatie doelen'. Ditzelfde geldt voor het thema <i>pesten</i> .
Participatie
Participatie in de samenleving en dan specifiek 'inspraak en medezeggenschap' en 'vormen van inspraak in de klas' komt aan bod. Een voorbeeld is: 'Wat beslissen we? De leerlingen bedenken oplossingen voor vragen die zich in de klas voordoen. Ze bereiden voor hoe in de klas over een bepaalde kwestie een beslissing wordt genomen. Het 'publieke debat' wordt niet behandeld.

Identiteit

Wie ben ik?
Binnen het materiaal is er veel aandacht voor <i>zelfbeeld</i> en dan in het bijzonder voor 'persoonlijke kenmerken' en het 'verschil tussen zelfbeeld en imago'. Een opdracht (onderwerp 3) gaat uit van het idee dat een baan bij de persoon moet passen. Ter afsluiting zijn er vragen als: wie heeft iets over zichzelf geleerd?; wie heeft een idee wat hij of zij voor beroep zou kunnen kiezen; waarom juist dat beroep? Ook onderwerpen binnen het thema <i>zelfwaardering</i> komen aan bod. Voor de <i>eigen achtergrond</i> is er veel aandacht. Binnen dit thema is gekeken naar onderwerpen als: 'familie', 'woonomgeving', 'culturele- en religieuze achtergrond'. In onderwerp 4 (Verschillen) wordt aangegeven dat eetgewoonten voor een deel door cultuur of religie worden bepaald. Er is geen aandacht voor <i>identiteit</i> met onderwerpen als: 'nationaliteit', 'paspoort', 'vingerafdruk', 'DNA profiel' en 'privacy'.
Geestelijke stromingen
Binnen dit hoofdthema komt <i>geloof & spiritualiteit</i> en dan vooral de 'vrijheid van godsdienst' aan de orde. Rondom <i>geestelijke stromingen</i> is er aandacht voor het 'christendom' en de 'islam'. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de video van onderwerp 4, Verschillen. Hier praten kinderen over verschillende gezins- en woonvormen, verschillende eetgewoonten, het Suikerfeest en Pinksteren. Binnen de methode komen 'Jodendom', 'boeddhisme', 'hindoeïsme' en 'humanisme' niet aan bod.

<p>Multiculturele samenleving</p> <p>Het is duidelijk dat er sprake is van <i>diversiteit</i> binnen multiculturele samenleving. Hierbij is specifiek gelet op 'integratie en culturele identiteit'. Dat blijkt uit in onderwerp 4 (Verschillen). In een gesprek realiseren kinderen zich dat veel van wat je in je eigen leven normaal vindt, bij anderen thuis heel anders is. In Nederland komen heel verschillende gezinsvormen voor, die voor een deel samenhangen met verschillende culturen. Welke feesten zijn er en hoe worden die gevierd? Hoe ervaren leerlingen die verschillen? Uit deze voorbeelden blijkt dat er veel aandacht is voor 'etnische groepen in de samenleving'.</p> <p>De <i>nationale identiteit</i> met onderwerpen als 'Koningsdag en volkslied', '4/5 mei' 'monumenten' en 'nationale helden' komen niet aan de orde.</p>
<p>Respect voor diversiteit</p> <p>Er is aandacht voor respect en diversiteit zoals <i>waarden en normen, ik en de ander, tolerantie en seksuele diversiteit</i>. De eerste drie invalshoeken krijgen zelfs veel aandacht. Dit geldt ook voor <i>ik en de ander</i> met onderwerpen als: 'verschillen tussen mensen', 'verplaatsen in de ander', 'betrokkenheid en vriendschap' en 'samenwerken'. Wat betreft samenwerken denken leerlingen na over hoe goed samen te werken en hiervoor regels bedenken (onderwerp 1, Beslissen)</p> <p>Er is echter geen enkele aandacht voor <i>seksuele diversiteit</i> met onderwerpen als: 'seksuele identiteit', 'vrijheid om eigen seksuele identiteit te uiten' en 'respectvol omgaan met de geaardheid van een ander'.</p>

DEEL III: DIDACTISCHE ASPECTEN

De meeste opdrachten hebben betrekking op actief burgerschap en sociale integratie, waarbij de volgende onderwerpen centraal staan: beslissen, wetten, werken, verschillen, vrijheid van meningsuiting en vrije tijd. Hieruit blijkt dat de methode vooral gericht is op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en in veel mindere mate op inhoudelijke aspecten.

De analyse toont aan dat er aandacht is voor **kritische meningsvorming**. Er is veel aandacht voor het vormen van een eigen mening, voor discussiëren en voor het beoordelen van informatie, maar er is geen aandacht voor het verzamelen van informatie en het lezen en volgen van media, zoals het (jeugd)journaal, kranten, internetdiscussies, etc.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **respectvol communiceren**. Daarbij is er ruim aandacht voor het voeren van een dialoog, het zich verplaatsen in de ander en het delen van gevoelens en ervaringen.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **respectvol samenwerken**. Aspecten als samen spelen en samen werken, verschillen en overeenkomsten tussen mensen zien en waarderen, zorg dragen voor een positief (veilig) gespreksklimaat en (samen)werkrelatie, en reflecteren op het eigen gedrag en dat van anderen komen ruimschoots aan de orde.

Voor leerlingen zijn er activiteiten die gericht zijn op persoonlijke identificatie en het **verkennen van de eigen identiteit** en leefwereld. Zo is er veel aandacht voor persoonlijke verhalen, het verkennen van de eigen leefwereld en achtergronden en het verkennen van de eigen identiteit. Bij dit laatste aspect is specifiek gekeken naar voorkeuren, opvattingen en capaciteiten, mogelijkheden en beperkingen.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **kritische reflectie**. Zo is er veel aandacht voor reflectie op de rol van mensen- en kinderrechten in het dagelijks leven, reflectie op het eigen gedrag en reflectie op het gedrag en leven van anderen. Ook is er enige aandacht voor reflectie op vormen van discriminatie in het dagelijks leven.

Uit de analyse blijkt dat leerlingen uitgenodigd worden om te **discussiëren**. Ze leren argumenten formuleren, eigen standpunten bij te stellen en ruimte te bieden aan standpunten van anderen. Ook is er enige aandacht voor het verdedigen van een eigen standpunt in een discussie.

Leerlingen worden uitgenodigd tot **belangenbehartiging**. Daarbij wordt veel aandacht besteed aan het verwoorden van het standpunt van anderen en het opkomen voor anderen. Er wordt echter geen aandacht besteed aan het werven van medestanders of aan onderhandelen.

Wat betreft het motiveren van leerlingen tot het **hanteren van conflicten**, blijkt dat er veel aandacht is voor het benoemen en bespreekbaar maken van problemen in de klas, het aandragen van oplossingen en het bijdragen aan een goed gespreksklimaat. Er is echter geen aandacht voor conflictbemiddeling op schoolniveau.

Leerlingen worden enigszins betrokken bij **besluitvorming**. Zo is er op het niveau van de klas aandacht voor het maken van afspraken en regels, en voor klassenberaad. Op het niveau van de school is er echter geen aandacht voor het meebepalen van het schoolbeleid of de schoolactiviteiten, of voor een leerlingenraad. Wat betreft leertaken is wel aandacht voor het meedenken over het inrichten van het leren, maar geen aandacht voor het maken van afspraken in de groep en het organiseren van groepswerk.

Er is op het niveau van de klas veel aandacht voor het initiëren en organiseren van activiteiten die gericht zijn op de **verbetering van de leefbaarheid** op het niveau van de school en de omgeving van de school. Bovendien is er aandacht voor het onderzoeken van sociale (on)rechtvaardigheid in de buurt/stad/regio/samenleving.

Er zijn activiteiten waarbij de **buitenwereld** van de school betrokken is. Zo is er veel aandacht voor activiteiten met en voor ouders. Er is echter geen aandacht voor een bezoek aan een instantie, monument of herdenkingsplaats, of personen die de school bezoeken.